

Strasbūrā, 2008. gada 10. oktobrī

Vispārējās pieejamības informācija
Greco Eval III Rep (2008) 1E
Otrā daļa

Trešā novērtēšanas kārtā

Latvijas politisko partiju finansēšanas atklātuma novērtēšanas ziņojums

(otrā daļa)

Pieņemts GRECO 39. plenārsēdē
(Strasbūrā 2008. gada 6.-10. oktobrī)

I. IEVADS

1. Latvija pievienojās Eiropas Padomes Pretkorupcijas starpvalstu grupai (turpmāk – GRECO) 2000. gadā. GRECO pieņēma Latvijas pirmās novērtēšanas kārtas ziņojumu (Greco Eval I Rep (2002) 2E) 9.plenārsēdē 2002. gada 13. – 17. maijā un otrās novērtēšanas kārtas ziņojumu (Greco Eval II Rep (2004) 4E) 19.plenārsēdē 2004. gada 28. jūnijā – 2. jūlijā. Šie ziņojumi un atbilstības ziņojumi ir pieejami GRECO mājas lapā (<http://www.coe.int/greco>).
2. GRECO trešajā novērtēšanas kārtā, kura uzsākta 2007. gada 1. janvārī, tiek izskatīti šādi jautājumi:
 - **1.daļa – Kriminālatbildība par koruptīviem noziedzīgiem nodarījumiem:** Eiropas Padomes Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas¹ 1.a, 1.b, 2. – 12., 15. – 17. panti un 19.panta pirmā daļa, tās Papildprotokola² (ETS 191) 1. – 6. panti un Rezolūcijas (97) 24 „Par divdesmit vadošajiem principiem” otrais princips (kriminālatbildība par koruptīviem noziedzīgiem nodarījumiem).
 - **2.daļa – Politisko partiju finansēšanas atklātums:** Rekomendāciju Rec(2003)4 „Par kopīgiem pretkorupcijas noteikumiem politisko partiju un vēlēšanu kampaņu finansēšanā” 8., 11., 12., 13.b, 14. un 16. pants un Rezolūcijas (97) 24 „Par divdesmit vadošajiem principiem” piecpadsmitais princips (politisko partiju un vēlēšanu kampaņu finansēšana).
3. GRECO novērtētāju grupa (*GRECO Evaluation Team*, turpmāk tekstā – „GET”) apmeklēja Latviju laikā no 2008. gada 21. līdz 25. janvārim. Par otrās ziņojuma daļas tēmām (22. – 25. janvārī) Latviju vērtēja Maltas Finanšu Ministrijas Finanšu vadības uzraudzības daļas programmas vadītājs Kristofers Magri, Čehijas Republikas Hradec Kralové Universitātes politisko zinātņu departamenta vadītājs Jans Ulti un Slovēnijas Mariboras Universitāte juridiskās fakultātes dekāns Jurijs Toplaks. GET atbalstīja GRECO Sekretariāta pārstāve Tanja van Dijka. Pirms vizītes GET ekspertiem tika sniegtas atbildes saskaņā ar novērtēšanas anketu (dokuments Greco Eval III (2007) 10E, Temats II), kā arī attiecīgo normatīvo aktu kopijas.
4. GET tikās ar valsts amatpersonām no šādām institūcijām: Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (KNAB), Uzņēmumu reģistrs (politisko partiju reģistrācija), Centrālā vēlēšanu komisija, Valsts ieņēmumu dienests (nodokļu iekasēšana) un Nacionālā radio un televīzijas padome. Turklāt GET tikās ar politisko partiju un partiju apvienību pārstāvjiem, no valdošajām partijām – *Tautas Partija*, no opozīcijas partijām – *Jaunais Laiks* un partiju apvienība *Saskaņas Centrs*, kā arī partijas, kura piedalījās 2006.gada Saeimas vēlēšanās, bet nav pārstāvēta Saeimā, *Mūsu zeme* pārstāvjiem. GET satikās arī ar Latvijas Zvērīnātu revidentu asociācijas pārstāvjiem, presi un zinātnisku vai pētniecisku institūciju pārstāvjiem (Latvijas Universitāte, „Providus”, „Latvijas Fakti”).
5. GRECO trešā novērtēšanas posma ziņojums par Partiju finansēšanas atklātumu tika sagatavots, balstoties uz saņemtajām atbildēm uz anketas jautājumiem un vizītes laikā iegūto informāciju. Ziņojuma mērķis ir novērtēt Latvijas atbildīgo institūciju veikto pasākumu efektivitāti un atbilstību augstākminētajām prasībām (uzskaitītas 2.punktā). Ziņojums ietver situācijas aprakstu, kuram seko kritiska analīze. Secinājumos iekļautas GRECO pieņemtās rekomendācijas, kuras Latvijai tika sniegtas, lai veicinātu tās atbilstību noteiktajiem standartiem.

¹ Latvija ratificēja Krimināltiesību pretkorupcijas konvenciju (ETS 173) 2001.gada 9.februārī. Konvencija Latvijā stājās spēkā 2002.gada 1.jūlijā.

² Latvija ratificēja Krimināltiesību pretkorupcijas konvencijas Papildprotokolu (ETS 191) 2006.gada 27.jūlijā. Tas Latvijā stājās spēkā 2006.gada 1.novembrī.

6. 1.daļa – Kriminālbildība – publicēta atsevišķā ziņojuma (Greco Eval III Rep (2008) 1E-Theme I).

II. PARTIJU FINANSĒŠANAS ATKLĀTUMS – VISPĀRĒJĀ DAĻA

Politiskās partijas iedziens

7. Saskaņā ar Politisko partiju likuma, kurš stājās spēkā 2007. gada 1. janvārī, 2. pantu politiskā partija ir „organizācija, kas tiek izveidota, lai veiktu politisko darbību, piedalītos vēlēšanu kampaņā, izvirzītu deputātu kandidātus, piedalītos Saeimas vai pašvaldību domju (padomju), Eiropas Parlamenta darbā, ar deputātu starpniecību īstenotu partijas programmu, kā arī iesaistītos publiskās pārvaldes institūciju izveidē”.

Dibināšana un reģistrācija

8. Saskaņā ar Politisko partiju likuma 13. pantu par partijas dibinātājiem var būt 18 gadu vecumu sasnieguši Latvijas pilsoņi. Dibinātāju skaits nedrīkst būt mazāks par 200. Papildus lēmumam³ par partijas dibināšanu, dibinātājiem jāpieņem partijas programma, statūti⁴, jāievēl partijas valde un saimnieciskās un finansiālās darbības revīzijas institūcija.
9. Lai reģistrētos, partijas dibinātāju pilnvarotiem pārstāvjiem triju mēnešu laikā pēc lēmuma par partijas dibināšanu pieņemšanu jāiesniedz partiju reģistrā (Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistrs) pieteikums. Pieteikums par reģistrāciju jāparaksta vismaz diviem pilnvarotiem pārstāvjiem un tajā jānorāda partijas nosaukums un juridiskā adrese, informācija par valdes locekļiem (norādot arī, vai viņiem ir tiesības pārstāvēt partiju atsevišķi vai kopīgi), partijas dibināšanas datums, partijas darbības mērķis un informācija par partijas teritoriālajām struktūrvienībām, ja tādas ir, kā arī partijas darbības termiņš, ja tā ir dibināta uz ierobežotu laiku. Papildus pieteikumam par reģistrāciju jāpievieno lēmums par partijas dibināšanu, ne mazāk kā 200 partijas dibinātāju saraksts ar vārdiem un personas kodiem, kā arī parakstiem (kuri jāapliecina pie notāra), partijas statūti un programma,

³ Šis lēmums jāieraksta dibinātāju sapulces protokolā un tajā jānorāda informācija par partijas nosaukumu, tās darbības mērķi, dibinātāju tiesībām un pienākumiem un 2 dibinātājiem, kuri ir pilnvaroti parakstīt statūtus.

⁴ Saskaņā ar Politisko partiju likuma 14. pantu, partijas statūtos jānorāda šāda informācija:

- partijas nosaukums un tā saīsinājums;
- partijas simbolika (aprksts vai attēls), ja tāda ir;
- partijas darbības mērķis, uzdevumi un metodes;
- partijas darbības termiņš (ja partija tika dibināta uz ierobežotu laiku);
- biedru iestāšanās, izstāšanās vai izslēgšanas no partijas priekšnoteikumi un kārtība;
- biedru naudas un iestāšanās naudas maksāšanas kārtība;
- partijas biedru tiesības un pienākumi;
- kārtība, kādā var veidot teritoriālās un citas struktūrvienības, kā arī to tiesības un pienākumi;
- biedru sapulces sasaukšanas, lēmumu pieņemšanas un biedru pārstāvības kārtība;
- valdes darbības termiņš un valdes skaitliskais sastāvs, nosakot valdes locekļu tiesības pārstāvēt partiju atsevišķi vai kopīgi, valdes priekšsēdētāja tiesības un pienākumi;
- partijas saimnieciskās un finansiālās darbības revīzijas institūcijas uzbūve, ievēlēšanas kārtība, kompetence, lēmumu pieņemšanas kārtība un locekļu pilnvaru termiņš, kā arī zvērināta revidenta iecelšanas kārtība un pilnvaru termiņš;
- kārtība, kādā tiek izdarīti grozījumi partijas statūtos un programmā;
- biedriem piemērojamie disciplinārsodi (ja tādi paredzēti), to piemērošanas priekšnoteikumi un kārtība;
- kārtība, kādā tiek izvirzīti un apstiprināti deputātu kandidāti Saeimas, pašvaldību domju (padomju) un Eiropas Parlamenta vēlēšanām;
- statūtu apstiprināšanas datums.

partijas valdes locekļu saraksts, valsts nodevas samaksas un samaksas par publikāciju oficiālajā laikrakstā apliecinājums.

10. Pēc partijas reģistrācijas Partiju reģistrā⁵ laikrakstā *Latvijas Vēstnesis* ir publicējams sludinājums, kurā norāda partijas nosaukumu, partijas darbības mērķi, partijas dibināšanas datumu, valdes locekļus (norādot, vai viņiem ir tiesības pārstāvēt partiju atsevišķi vai kopīgi), partijas darbības termiņu (ja partija tika dibināta uz ierobežotu laiku), partijas likvidatoru un administratoru maksātspējas lietā – izņemot fizisko personu personas kodus.
11. Reģistrācijas brīdī politiskajai partijai piešķir juridiskās personas statusu (Politisko partiju likuma 3. pants), un tā var iegūt tiesības un tā uzņemties pienākumus. Kopš šī brīža partija atbild par savām saistībām ar visu savu mantu (Politisko partiju likuma 4. pants). Partijas biedri neatbild par partijas saistībām. Reģistrēta partiju apvienība neatbild par to veidojošo partiju saistībām, un partiju apvienību veidojošas partijas neatbild par partiju apvienības saistībām, ja likumā nav noteikts citādi.
12. 2007. gada jūlijā Latvijā bija reģistrētas 72 politiskās partijas. Taču Politisko partiju likuma spēkā stāšanās kārtības likuma prasība ir, lai visas politiskās partijas pārreģistrētos līdz 2007. gada 31. decembrim. Līdz šim datumam pārreģistrējušās bija 44 politiskās partijas.

Dalība vēlēšanās

13. Latvija ir republika ar parlamentāru daudzpartiju sistēmu. Vienpalātas parlaments (*Saeima*) sastāv no 100 locekļiem, kurus ievēl uz četriem gadiem tiešās, aizklātās un proporcionālās vēlēšanās⁶ (Satversmes 2.nodaļa, 6. pants). Latvijas valsts vadītājs ir prezidents, kuru ievēl *Saeima* uz četriem gadiem (ar iespēju vienreiz tikt ievēlētam otrreiz). Prezidenta vara ir ierobežota: amats ir galvenokārt reprezentatīvs, bet ne bez ietekmes. Pašvaldībās proporcionālās vēlēšanās uz četriem gadiem ievēl pašvaldības domes (padomes), kuras sastāv no 7 līdz 60 cilvēkiem (atkarībā no pašvaldības lieluma).
14. Ikvienam Latvijas Republikas pilsonim, kurš ir sasniedzis 18 gadu vecumu, neizcieš sodu brīvības atņemšanas vietā un ir rīcībspējīgs, ir tiesības vēlēties (*Saeimas* vēlēšanu likums, 1. un 2. pants). Saskaņā ar *Saeimas* vēlēšanu likuma 4. un 5. pantu, tiesības būt ievēlētam *Saeimā* tiek piešķirtas ikvienam Latvijas Republikas pilsonim, kurš:
 - ir vecāks par 21 gadu;

⁵ Saskaņā ar Politisko partiju likuma 18. pantu, Reģistrā norāda šādu informāciju:

- partijas nosaukumu un juridisko adresi;
- partijas darbības mērķi;
- partijas teritoriālās struktūrvienības, ja tādas ir;
- lēmuma par partijas dibināšanu datumu;
- katra valdes locekļa vārdu, uzvārdu un personas kodu, norādot, vai šiem locekļiem ir tiesības pārstāvēt partiju atsevišķi vai kopīgi;
- partijas darbības termiņu (ja partija tika dibināta uz ierobežotu laiku);
- informāciju par partijas publiskās darbības vai citas darbības aizliegumu, partijas darbības apturēšanu, izbeigšanu vai turpināšanu, partijas maksātspēju, likvidāciju vai reorganizāciju;
- informāciju par partijas likvidatora iecelšanu, viņa/viņas vārdu, uzvārdu un personas kodu;
- reģistrācijas datumu;
- citas ziņas, ja to paredz likums.

⁶ Latvijā vietu sadalīšanai lieto *Sainte-Laguë* metodi. Tā ir līdzīga *D'Hondt* metodei, bet neatbalsta lielākas partijas tā, kā *D'Hondt* metode. *Sainte-Laguë* metode sadala sēdekļus ar koeficientiem. Šis koeficients tiek aprēķināts, divkāršojot vietu skaitu, ko piešķir partijai (sākotnēji – 0 visām partijām), un pievienojot tam vienu, tad sadala kopēju balsu skaitu, ko saraksts ir ieguvis, ar minētā aprēķina rezultātu (divreiz sēdekļu skaits pluss 1). Partija ar lielāko koeficientu saņem vietu, tad koeficients tiek aprēķināts no jauna: Balsis par sarakstu daļa ar (2 x sēdekļu skaits + 1) = koeficients.

- neizcieš sodu brīvības atņemšanas vietā;
- ir rīcībspējīgs; nav sodīts par tīšu noziedzīgu nodarījumu, izņemot personas, kuras ir rehabilitētas vai kurām sodāmība dzēsta vai noņemta;
- nav piemērots medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis pēc noziedzīga nodarījuma izdarīšanas;
- nav un nav bijis PSRS, Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas (Latvijas PSR) vai citu valstu valsts drošības dienestu, izlūkdienestu vai pretizlūkošanas dienestu štata darbinieks;
- nav darbojies pēc 1991. gada 13. janvāra Padomju Savienības Komunistiskajā Partijā (Latvijas PSR Komunistiskajā Partijā) (PSKP (LKP)), Latvijas PSR Darbaļaužu internacionālajā frontē, Darba kolektīvu apvienotajā padomē, Kara un darba veterānu organizācijā, Vislatvijas Sabiedrības glābšanas komitejā vai tās reģionālajās komitejās;
- nav sodīts ar aizliegumu kandidēt Saeimas vēlēšanās, izņemot personas, kuras ir rehabilitētas vai kurām sodāmība dzēsta vai noņemta.

Turklāt kandidēšana uz vietu *Saeimā* nav savienojama ar Latvijas Valsts prezidenta, Valsts kontroliera, Valsts kontroles padomes vai revīzijas departamenta kolēģijas locekļa, vēstnieka, tiesneša, prokurora, policijas darbinieka, profesionālā dienesta karavīra un Eiropas Parlamenta locekļa amatiem (*Saeimas vēlēšanu likums*, 6. pants). Vieta *Saeimā* nav savietojama arī ar „pilsētas, rajona vai pagasta domes (padomes)” deputāta amatu⁷.

15. *Saeimas* kandidātus var izvirzīt reģistrētas politiskās partijas vai reģistrētas politisko partiju apvienības (*Saeimas vēlēšanu likums*, 9. pants). Katra partija savos statūtos nosaka kārtību, kādā tiek izvirzīti kandidāti partiju kandidātu sarakstiem *Saeimas*, pašvaldību domju (padomju) un Eiropas Parlamenta vēlēšanām (*Politisko partiju likums*, 14. pants). Papildus kandidāta paziņojumam par piekrišanu kandidēt, kandidātu deklarācijai par atbilstību likuma prasībām, priekšvēlēšanu programmai (kampanjas programma jāparaksta visiem kandidātiem) un ziņām par kandidātu, viņa/viņas dzīvesvietu, latviešu valodas prasmi, izglītību un nodarbinātību, kandidātu sarakstā, ko iesniedz Centrālajai Vēlēšanu Komisijai, jāiekļauj arī ziņas par katra kandidāta īpašumu⁸ (*Saeimas vēlēšanu likums*, 11. pants). Kandidāti, kuri nav politiskās partijas biedri, nevar piedalīties vēlēšanās.
16. *Saeimas* vēlēšanas notiek 5 vēlēšanu apgabalos: Rīgā, Vidzemē, Latgalē, Kurzemē un Zemgalē. Politiskā partija var iesniegt kandidātu sarakstu vienā vai vairākos vēlēšanu apgabalos. No katra vēlēšanu apgabala tiek ievēlēts konkrēts *Saeimas* locekļu skaits proporcionāli vēlētajū skaitam apgabalā.
17. Sliekšnis, kas jāpārvar, lai iekļūtu *Saeimā*, ir pieci procenti no kopējā balsu skaita.

⁷ Ievēlēšanas *Saeimā* gadījumā persona zaudē savu „pilsētas, rajona vai pagasta pašvaldības domes (padomes)” locekļa mandātu.

⁸ Kandidāta īpašumā vai valdījumā esošie nekustamie īpašumi, transportlīdzekļi, nekustamie īpašumi, kurus kandidāts iznomā citām personām vai nomā no citām personām, kandidāta parādsaistību un izsniegto aizdevumu summa, ja to vērtība pārsniedz 20 minimālas mēnešalgas, kapitāla daļas (akcijas), skaidras naudas uzkrājumi, ja to summa pārsniedz 500 latus.

Partiju pārstāvniecība Saeimā

18. Pēdējās Saeimas vēlēšanās notika 2006. gada 7. oktobrī, un tajās tika reģistrēti 19 deputātu kandidātu saraksti (partijas/partiju apvienības/apvienoti saraksti),⁹ no kuriem 7 ieguva deputātu vietas Saeimā:

- Tautas partija; TP*	- 23 deputāti
- Zaļo un Zemnieku savienība; ZZS*	- 18 deputāti
- Jaunais laiks; JL	- 18 deputāti
- Saskaņas Centrs; SC	- 17 deputāti
- Latvijas Pirmās partijas un Latvijas Ceļa koalīcija; LPP/LC*	- 10 deputāti
- Tēvzemei un Brīvībai/LNNK; TB/LNNK*	- 8 deputāti
- Koalīcija Par cilvēka tiesībām vienotā Latvijā; PCTVL	- 6 deputāti

19. Četras partijas un partiju koalīcijas („apvienības”) (apzīmētas augstāk ar *) izveidoja koalīcijas valdību: Tautas Partija (TP), Latvijas Pirmās partijas/Latvijas Ceļa apvienība (LPP/LC), Tēvzemei un Brīvībai/LNNK (TB/LNNK) un Zaļo un Zemnieku savienība (ZZS). Valdība atkāpās 2007. gada decembrī, bet tās pašas četras partijas un apvienības tai pašā mēnesī izveidoja jaunu koalīcijas valdību.

Partiju finansēšanas sistēma

Tiesiskais regulējums

20. Politisko partiju un vēlēšanu kampaņu finansēšanu nosaka Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likums. Likums pieņemts 1995.gadā un ticis vairākas reizes būtiski grozīts, tajā skaitā 2002. gadā (uzdodot Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojam (turpmāk - KNAB) likuma ievērošanas uzraudzību), 2004. gadā, kad tika ieviests aizliegums ziedot juridiskām personām un vēlēšanu kampaņas izdevumu apmēra ierobežojums, un pēdējoreiz 2008. gada augustā, kad tika paaugstināts kampaņas izdevumu apmērs un pieļaujamo ziedojumu (ieskaitot iestāšanās un biedru naudas) gada limits un tika grozīti atskaišu sniegšanas nosacījumi.

21. Līdztekus tam Ministru Kabinets ir pieņēmis vairākus noteikumus (kā, cita starpā, to paredz Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 4. panta 3. daļa), ieskaitot 2004. gada 13. jūlija Noteikumus Nr. 591 „Noteikumiem par politisko organizāciju (partiju) un to apvienību gada pārskatiem” un 2005. gada 22. marta Noteikumus Nr. 196 „Par politisko organizāciju (partiju) ikgadējām finansiālās darbības deklarācijām, priekšvēlēšanu perioda izdevumu deklarācijām, paziņojumiem par plānotajiem vēlēšanu izdevumiem, vēlēšanu ieņēmumu un izdevumu deklarācijām un ziņojumiem par dāvinājumiem (ziedojumiem)”¹⁰. Beidzot likums „Par priekšvēlēšanu aģitāciju pirms Saeimas un Eiropas Parlamenta vēlēšanām” un likums „Par priekšvēlēšanu aģitāciju pirms pašvaldību vēlēšanām” satur vairākus noteikumus par partiju finansēšanu attiecībā uz netiešu valsts finansējumu.

⁹ Šīs politiskās partijas bija: *Tautas partija, Zaļo un Zemnieku savienība, Jaunais laiks, Saskaņas Centrs*, vēlēšanu savienība *Latvijas Pirmā partija* un partija *Latvijas Ceļš*, savienība *Tēvzemei un Brīvībai/LNNK*, politisko organizāciju savienība *Par cilvēka tiesībām vienotā Latvijā*, *Latvijas Sociāldemokrātiskā strādnieku partija*, politisko patriotu partija *Dzimtene*, partija *Visu Latvijai, Jaunie Demokrāti*, politiskā organizācija *Pensionāru un senioru partija*, *Māras zeme*, politiskā organizācija (partija) *Eiroskeptiķi*, partija *Mūsu zeme*, *Sociālā taisnīguma partija*, *Nacionālā Spēka Savienība*, *Latviešu partija* un partija *Tēvzemes savienība*.

¹⁰ Kaut gan joprojām spēkā, šie Noteikumi pašlaik ir lielā mērā novecojuši Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 2008. gada augusta grozījumu dēļ, bet GET tika informēta, ka jaunie noteikumi, kuri ņems vērā grozītās atskaitīšanās prasības būs izstrādāti līdz 2008. gada beigām.

22. Kopš pēdējiem 2008.gada augusta grozījumiem Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā, kuri atviegloja atskaitīšanās kārtību partijām un paaugstināja kampaņas izdevumu apmēru un pieļaujamo ziedojumu (ieskaitot „iestāšanās” un biedru naudas) gada limitu, vēlēšanas vēl nav notikušas.

Valsts finansējums

23. Politiskajām partijām nav nodrošināts tiešs valsts finansējums. Ierobežots netiešs valsts finansējums nodrošināts politiskajām partijām (vai partiju apvienībām) Saeimas, Eiropas Parlamenta un pašvaldību domju (padomju) vēlēšanām bezmaksas ētera laika formā. Saskaņā ar likuma „Par priekšvēlēšanu aģitāciju pirms Saeimas un Eiropas Parlamenta vēlēšanām” 5. pantu katram kandidātu sarakstam tiek nodrošinātas 20 minūtes ētera laika Latvijas Radio un Latvijas Televīzijā¹¹; saskaņā ar likuma „Par priekšvēlēšanu aģitāciju pirms pašvaldību vēlēšanām” 5. pantu, viena un tā paša saraksta kandidātiem tiek nodrošinātas 20 minūtes ētera laika (10 minūtes katrā kārtā) no 25. dienas līdz pēdējai dienai pirms vēlēšanu dienas.
24. GET tika informēta, ka 2007. gada 23. maijā Ministru Kabinets izdeva Rīkojumu Nr. 262, ar kuru izveidota darba grupa partiju finansēšanas noteikumu izvērtēšanai, ar mērķi izvērtēt tieša valsts finansējuma ieviešanas iespējas Latvijā. Darba grupas secinājumi, kas iesaka dažādus variantus tieša valsts finansējuma nodrošināšanai un/vai variantus netieša valsts finansējuma palielināšanai, tika iesniegti Ministru Kabinetā, kuram atbilstoši Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 2008. gada augusta grozījumiem līdz 2009. gada 1.maijam tika uzdots izstrādāt grozījumus likumā, lai ieviestu politisko partiju finansēšanai (daļēju) no Valsts budžeta
25. Turklāt GET kļuva zināms, ka partijas/apvienības, kas ir pārstāvētas Saeimā, saņem noteiktu atbalstu par savu Saeimas darbu (viens darbinieks uz pieciem Saeimas deputātiem, Saeimas deputātu palīgi, darba telpas Saeimā un nelielā apmērā atlīdzina izdevumus par kopēšanu un telefona sarunām). GET tika informēta, ka pašvaldībām nav atļauts veikt vietēja līmeņa politisku partiju vai vietējo vēlēšanu kandidātu finansēšanu no pašvaldības.

Privātais finansējums

26. Saskaņā ar Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 2. pantu politiskās partijas var tikt finansētas no:
- biedru (un tā saucamās ‘iestāšanās’) naudas;
 - fizisko personu (Latvijas pilsoņu vai personu, kurām ir tiesības uz Latvijas Republikas nepilsoņa pasi) dāvinājumiem (ziedojumiem);
 - ienākumiem no attiecīgas politiskās organizācijas (partijas) saimnieciskās darbības¹²;
 - citiem finansēšanas avotiem, kas nav aizliegti ar likumu.
27. Dāvinājumi (ziedojumi) ir definēti kā “jebkuri mantiski vai citāda veida bezatlīdzības labumi, tai skaitā pakalpojumi, tiesību nodošana, politiskās organizācijas (partijas) atsvabināšana no pienākuma, atteikšanās no kādas tiesības par labu politiskajai organizācijai (partijai), kā arī citas darbības, ar kurām politiskajai organizācijai (partijai) tiek piešķirts kāds labums” (Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likums, 2.panta 2. daļa). Turklāt ir noteikts, ka “kustamas vai nekustamas mantas nodošana politiskās organizācijas (partijas) īpašumā un pakalpojumu

¹¹ 10 minūtes ētera laika no 29. dienas līdz 8. dienai pirms vēlēšanu dienas, un 10 minūtes ētera laika no 7. dienas līdz pēdējai dienai pirms vēlēšanu dienas.

¹² Pirms Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 2008. gada augusta grozījumu spēkā stāšanās politiskās partijas varēja tikt finansētas arī ar ienākumiem (dividendēm) no investīcijām kapitālsabiedrībās. Taču ar minētajiem grozījumiem šī iespēja no likuma tika svītrotā.

sniegšana politiskajai organizācijai (partijai) par maksu, kas ir zemāka par attiecīgās kustamas vai nekustamas mantas vai pakalpojuma tirgus vērtību” arī tiek uzskatīta par dāvinājumu (ziedojumu).

28. Attiecībā uz ziedojumu summu/apmēru/periodiskumu, Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 3. un 4.pants pēc 2008. gada augusta grozījumiem nosaka, ka gada laikā dāvinājumi/ziedojumi no fiziskās personas nevar pārsniegt 100 minimālās mēnešalgas. Saskaņā ar Ministru Kabineta 2008. gada 1. janvāra Noteikumiem Nr. 592, minimālā mēnešalga ir 160 Latvijas lati (tālāk – Ls); dotajā brīdī gadā laikā dāvinājumi/ziedojumi no fiziskās personas tādējādi nevar pārsniegt 16 000 Ls (apmēram 22 800 eiro)¹³. Atsevišķu partijas biedru ieguldījumi biedra naudas, ‘iestāšanās’ naudas un ziedojumu formā nevar pārsniegt 100 minimālās mēnešalgas gadā.
29. Pastāv vairāki privāta finansējuma saņemšanas ierobežojumi. Politiskās partijas nedrīkst saņemt ziedojumus no juridiskajām personām, ieskaitot valsts un pašvaldības institūcijas, ārvalstu¹⁴ fiziskajām un juridiskajām personām un anonīmiem ziedotājiem. Turklāt fiziskās personas nedrīkst ziedot politiskajām partijām, izmantojot starpniekus vai aizņemoties naudu no trešajām personām (kā arī pati partija nedrīkst saņemt aizdevumus un kredītus, lai finansētu savu darbību vai nodrošinātu jebkādas finanšu garantijas). Turklāt saskaņā ar Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 2008.gada augusta grozījumiem, fiziskām personām, kuras ir sodītas ar aizliegumu kandidēt Saeimas, Eiropas Parlamenta vai pašvaldību vēlēšanās, izņemot personas, kuras ir rehabilitētas vai kurām sodāmība dzēsta vai noņemta, aizliegts finansēt politiskās partijas dāvinājumu (ziedojumu) veidā.¹⁵
30. Fizisko personu ziedojumi politiskajām partijām nav apliekami ar nodokli.
31. Latvijas atbildīgās institūcijas norāda, ka ne Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likums, ne citi likumi neparedz īpašu regulējumu uzņēmumiem un organizācijām, kas tieši vai netieši saistītas ar politiskajām partijām vai citādi atrodas politisko partiju kontrolē.

Izdevumi

32. Pastāv politisko partiju priekšvēlēšanu perioda izdevumu ierobežojumi. Pirms minētajiem Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 2008.gada grozījumiem politiskā partija (vai partiju apvienība), kura iesniedza kandidātu sarakstu Saeimas vēlēšanām visos piecos vēlēšanu apgabalos, nedrīkstēja tērēt vairāk par Ls 0,20 (apmēram € 0,28) par katru personu, kas piedalījās iepriekšējās Saeimas vēlēšanās¹⁶, laikā no 270. dienas pirms vēlēšanu dienas (neatkarīgi no brīža, kad izsniegts rēķins vai līgums vai kurā tiek veikts maksājums) šādām vajadzībām:
- reklāma (televīzijā, radio, Internetā (izņemot partijas mājas lapu), presē un telpās un publiskajās vietās);
 - pasta (arī e-pasta) pakalpojumu izmantošana vēlēšanu materiālu izplatīšanai;

¹³ Pirms Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 2008. gada augusta grozījumu spēkā stāšanās dāvinājumi/ziedojumi (ieskaitot biedru un ‘iestāšanās’ naudas) no fiziskās personas nedrīkstēja pārsniegt Ls 10000 (apmēram €16000) gadā.

¹⁴ Ar ārzemju fiziskajām personām saprot citu valstu pilsoņus un personas, kurām nav tiesību uz Latvijas Republikas nepilsoņa pasi.

¹⁵ Pirms Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 2008. gada grozījumu spēkā fiziskām personām, kas sodītas par tīšu noziegumu pret īpašumu, par tīšu noziegumu tautsaimniecībā, valsts institūciju dienestā un kuram sodāmība nav dzēsta vai noņemta (izņemot rehabilitētas personas), kā arī bijušajiem Valsts Drošības Komitejas darbiniekiem un informatoriem, arī bija aizliegts ziedot politiskajām partijām. Šī norma no Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma svītrotā.

¹⁶ Līdzīgi, pirms 2008.gada grozījumiem likumā, kampaņas izdevumu ierobežojums pašvaldību vēlēšanām un Eiropas Parlamenta vēlēšanām arī bija 0,20 lati par vēletāju (ņemot vērā vēletāju skaitu, kas piedalījās iepriekšējās pašvaldību un Saeimas vēlēšanās)

- reklāmas un kampaņas materiālu sagatavošana un izplatīšana;
- vēlēšanu kampaņas plānošana, sagatavošana un organizēšana;
- vēlēšanu kampaņā iesaistītā personāla atalgojums;
- kustamas un nekustamas mantas īrēšana vēlēšanu kampaņas vajadzībām;
- publikācijas vēlēšanas kampaņas vajadzībām;
- labdarības pasākumi, saistīti ar vēlēšanu kampaņu, izmaksājot pabalstus un izdarot dāvinājumus (ziedojumus);
- citi ar kampaņu saistītie izdevumi.

33. Ar Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma grozījumu spēkā stāšanos 2008. gada augustā, kampaņas izdevumu apmēra ierobežojums tika ievērojami paaugstināts un tagad tas noteikts kā „Centrālās statistikas pārvaldes publiskoto aizpagājušā gada vidējo bruto darba samaksu¹⁷, kas noapaļota pilnos latos, piemērojot koeficientu 0,0008” uz katru vēlētāju iepriekšējās Saeimas vēlēšanās (t.i., izdevumu apmēra ierobežojums tiek aprēķināts, pamatojoties uz vēlētāju skaitu, kas piedalījās iepriekšējās vēlēšanās)¹⁸. Turklāt, kaut gan partijām joprojām jāatskaitās par ‘vēlēšanu kampaņas izdevumiem’ savā vēlēšanu ieņēmumu un izdevumu deklarācijā (sk. 40. punktu zemāk), kampaņas izdevumu apmēra ierobežojums ir noteikts attiecībā uz partiju izdevumiem par reklāmu un pasta pakalpojumu izmantošanu un labdarības pasākumiem, saistītiem ar vēlēšanu kampaņu, (izmaksājot pabalstus un izdarot dāvinājumus (ziedojumus)). Tādējādi vairs nav ierobežojumu citiem 32. punktā minētajiem izdevumiem. Turklāt izdevumu apmēra ierobežojums tagad attiecas uz izmaksām (par reklāmu un pasta pakalpojumu izmantošanu un labdarības pasākumiem) laikā no 120. dienas pirms vēlēšanām līdz vēlēšanu dienai (neatkarīgi no tā, kad tiek izsniegts rēķins vai līgums vai tiek izdarīts maksājums).

34. 2002. gada 5. oktobra Saeimas vēlēšanās bija reģistrēti 1 398 156 vēlētāji. Kampaņas izdevumu apmēra ierobežojums pēdējām vēlēšanām 2006. gadā tādējādi bija Ls 279631 (apmēram 400000 eiro)¹⁹ vienai partijai (vai partiju apvienībai), kura iesniedza kandidātu sarakstu visos 5 vēlēšanu apgabalos. GET tika informēts, ka pēdējās 2006.gada Saeimas vēlēšanās vairākums Saeimas partiju esot sasniegušas (vai pat pārsniegušas) šos kampaņas izdevumu apmēra ierobežojumus. Tomēr, saskaņā ar jauno kārtību, ja Saeimas vēlēšanas notiktu 2009. gadā, izdevumu apmēra ierobežojums tikai par reklāmu, pasta pakalpojumu izmantošanu un labdarības pasākumiem sastādītu Ls 474000 (apmēram 675000 eiro).

III. PARTIJU FINANSĒŠANAS ATKLĀTUMS – SEVIŠKĀ DAĻA

(i) Atklātums (Rekomendācijas Rec(2003) 4 11., 12. un 13.b punkti)

Grāmatvedības uzskaitē

35. Saskaņā ar Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 9.1 pantu politiskajam partijām jākārt grāmatvedības uzskaitē saskaņā ar spēkā esošiem likumiem un noteikumiem. Saskaņā ar likuma „Par grāmatvedību” 10. pantu gada pārskati un to pielikumi un galvenā grāmata jāglabā 10 gadus (pēc tam tie ir jānodod Valsts arhīvos); inventarizācijas saraksti, grāmatvedības reģistri un grāmatvedības organizācijas dokumenti jāglabā 10 gadus; attaisnojuma dokumenti par

¹⁷ Vidējā bruto alga Latvijā 2007. gadā bija Ls 398 (apmēram 570 eiro). Rezultātā, ja Saeimas vēlēšanas būtu 2009. gadā, kampaņas izdevumu apmērs būtu Ls 474000 (apmēram 675000 eiro).

¹⁸ Līdzīgi, pašvaldību vēlēšanu kampaņas izdevumu apmēra ierobežojums tiek aprēķināts balstoties uz pēdējo pašvaldību vēlēšanu vēlētāju skaitu un vidējo bruto darba samaksu, piemērojot koeficientu 0,0008; Eiropas Parlamentam šis koeficients ir noteikts 0,0003 (kaut gan kā pagaidām gaidāmajām 2009. gada Eiropas Parlamenta vēlēšanām tiek izmantots koeficients 0,00015).

¹⁹ Kā norādīts augstāk, šie apmēra ierobežojumi tiek attiecināti uz visiem 32. punktā minētiem izdevumiem.

darbiniekiem aprēķinātajām mēnešalgām jāglabā 75 gadus un visi pārējie attaisnojuma dokumenti - 5 gadus.

36. Atbildība par pārkāpumiem grāmatvedības jomā (par likuma „Par grāmatvedību” nosacījumu neievērošanu) ir noteikta saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksu. Minētā kodeksa 166.⁶ pants nosaka, ka par normatīvajos aktos noteikto grāmatvedības kārtības nosacījumu neievērošanu, gada pārskatu, statistikas pārskatu vai statistiskās informācijas neiesniegšanu attiecīgajos normatīvajos aktos noteiktajos termiņos vai nepilnīgu iesniegšanu attiecīgajām valsts institūcijām uzliek naudas sodu Ls 150 (apmēram 210 eiro) apmērā fiziskajai personai vai no Ls 50 līdz Ls 300 (apmēram no 70 – 430 eiro) juridiskajai personai. Par izvairīšanos iesniegt minētus dokumentus un/vai informāciju uzliek naudas sodu no Ls 100 līdz Ls 250 (apmēram 140 – 350 eiro) fiziskajām personām vai no Ls 150 līdz Ls 500 (apmēram no 210 – 700 eiro) juridiskajām personām. Turklāt Krimināllikuma 217.pants nosaka piespiedu darbu vai naudas sodu līdz divdesmit minimālajām mēnešalgām²⁰ par atkārtotu (viena gada laikā) grāmatvedības kārtības neievērošanu, kā arī brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai naudas sodu līdz astoņdesmit minimālajām mēnešalgām par grāmatvedības uzskaites dokumentu slēpšanu vai viltošanu. Šīs sankcijas var tikt piemērotas fiziskajām personām. Tomēr saskaņā ar Krimināllikuma VIII¹ nodaļu „Juridiskajām personām piemērojami piespiedu ietekmēšanas līdzekļi”, ja noziedzīgu nodarījumu grāmatvedībā juridiskās personas/politiskās partijas interesēs ir izdarījusi fiziskā persona (un fiziskās personas vaina ir pierādīta), politiskajai partijai uzliek naudas sodu no 1 līdz 10000 minimālajām mēnešalgām. Krimināltiesiskas sankcijas pret politisko partiju par grāmatvedības uzskaites nosacījumu neievērošanu nav tikušas piemērotas, bet politiskās partijas ir sauktas pie administratīvās atbildības par grāmatvedības uzskaites nosacījumu neievērošanu saskaņā ar Administratīvo pārkāpumu kodeksu.
37. Saskaņā ar Politisko partiju likuma 14. pantu, politiskās partijas statūtos jānorāda partijas saimnieciskās un finansiālās darbības revīzijas institūcijas uzbūve (kā arī ievēlēšanas kārtība, kompetence, lēmumu pieņemšanas kārtība un pilnvaru termiņš).²¹ Turklāt statūtos arī jānorāda zvērināta revidenta iecelšanas kārtība un pilnvaru termiņš. Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 11. pants nosaka, ja partijas līdzekļu apgrozījums kalendārajā gadā ir bijis lielāks par 10 minimālajām mēnešalgām (2008. gadā - Ls 1600/apmēram 2280 eiro), tai jāveic iekšējais audits²²: tās finansiālā un saimnieciskā darbība jārevidē zvērinātam revidentam vismaz reizi gadā (un revidenta atzinums jāpievieno finansiālās darbības gada pārskatam, kuru iesniedz KNAB: sk. zemāk). Revīzijas izdevumus apmaksā politiskā partija.

Pārskati

38. Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma grozījumi, kas stājās spēkā 2008. gada augustā, ievērojami izmainīja politisko partiju atskaitītānās kārtību. Saskaņā ar iepriekšējo kārtību politiskajām partijām bija jāiesniedz KNAB (1) paziņojums par katru ziedojumu/dāvinājumu; (2) ikgadējā finansiālās darbības deklarācija; (3) priekšvēlēšanu perioda izdevumu deklarācija; (4) paziņojums par plānotajiem vēlēšanu izdevumiem; (5) vēlēšanu ieņēmumu un izdevumu deklarācija; un (6) gada pārskats. Pēc grozījumu spēkā stāšanās politiskajām partijām kā iepriekš jāziņo par pieņemtajiem un nepieņemtajiem ziedojumiem/dāvinājumiem, jāiesniedz vēlēšanu ieņēmumu un izdevumu deklarācija un gada pārskats. Tām vairs nav jāiesniedz KNAB ikgadējā

²⁰ Saskaņā ar Ministru Kabineta 2007.gada 28.augusta Noteikumiem Nr. 592 no 2008. gada 1. janvāra minimālā mēnešalga ir Ls 160 (apmēram 230 eiro).

²¹ Politisko partiju likuma 33. pants nosaka, ka revīzijas institūciju ievēl un atsauc partijas biedru sapulcē, ja statūtos nav norādīts citādi.

²² Pirms Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 2008. gada grozījumiem visām partijām bija jāveic šāds audits.

finansiālās darbības deklarācija, priekšvēlēšanu perioda izdevumu deklarācija un paziņojums par plānotajiem vēlēšanu izdevumiem.

39. Pirmkārt, attiecībā uz pirmo minēto atskaites veidu – par konkrētiem ziedojumiem/dāvinājumiem - Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 4. panta trešā daļa nosaka, ka politiskajai partijai 15 dienu laikā no dāvinājuma (ziedojuma) saņemšanas jāpublicē ziņas par šo dāvinājumu (ziedojumu) atsevišķā Interneta lapā, norādot dāvinājuma (ziedojuma) veidu, summu, saņemšanas datumu un fizisko personu, kura ir veikusi dāvinājumu (ziedojumu)²³. Praksē ziņas par dāvinājumiem (ziedojumiem) npublicē pašas politiskās partijas, bet Partiju finanšu datubāzē KNAB mājas lapā.²⁴ Informācija šajā datu bāzē ir publiski pieejama un tā tiek regulāri atjaunota.
40. Otrkārt, 30 dienu laikā pēc Saeimas, pašvaldību vai Eiropas Parlamenta vēlēšanām politiskajai partijai, kura ir piedalījies attiecīgajās vēlēšanās, jāiesniedz KNAB vēlēšanu ieņēmumu un izdevumu deklarācija (ko paraksta partijas Valde vai tās pilnvarota persona). Šajā deklarācijā jānorāda visi ieņēmumi un izdevumi par periodu no 120.dienas pirms vēlēšanām līdz vēlēšanu dienai, neatkarīgi no tā, kad tika veikti maksājumi vai kad tika izsniegts dokuments, kas apliecinātu, ka norēķins ir veikts (rēķins, līgums vai cits). Saskaņā ar Politisko partiju finansēšanas likuma 8.² pantu (redakcija pēc 2008.gada grozījumiem) šajā deklarācijā jānorāda izdevumi:
- par reklāmu (televīzijā, radio, Internetā – izņemot partijas mājas lapu, - presē, telpās un publiskās vietās);
 - par pasta (arī e-pasta) pakalpojumu izmantošanu vēlēšanu materiālu izplatīšanai;
 - par reklāmas materiālu sagatavošanu un izplatīšanu;
 - par vēlēšanu kampaņas plānošanu, sagatavošanu un organizēšanu;
 - par vēlēšanu kampaņā iesaistītā personāla algām;
 - par kustamās un nekustamās mantas īrēšanu vēlēšanu kampaņas vajadzībām;
 - par publicēšanu vēlēšanas kampaņas vajadzībām;
 - par labdarības pasākumu, saistītu ar vēlēšanu kampaņu, izmaksājot pabalstus un izdarot dāvinājumus (ziedojumus), finansēšanu;
 - citi ar vēlēšanu kampaņu saistītie izdevumi (kuri jānorāda pa atsevišķiem veidiem).
41. Visbeidzot politiskajām partijām ne vēlāk kā līdz nākošā gada 31.martam, jāiesniedz KNAB un Valsts ieņēmumu dienestam gada pārskats, kas sagatavots saskaņā ar likuma „Par grāmatvedību” prasībām (Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 8.⁵ pants redakcijā pēc 2008. gada grozījumiem). Latvijas valsts institūcijas norāda, ka šis ir visaptverošs pārskats, kurš iekļauj vissvarīgāko informāciju par partijas grāmatvedību. Kā norādīts augstāk, ja partijas līdzekļu apgrozījums kalendārajā gadā ir bijis lielāks par 10 minimālajam mēnešalgām (2008. gadā – Ls 1600 jeb apmēram 2280 eiro), gada pārskatam saskaņā ar Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 11. pantu (saskaņā ar 2008.gada grozījumiem) jāpievieno arī zvērināta revidenta atzinums.
42. Jau pirms Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 2008. gada grozījumiem Ministru kabineta noteikumos bija noteikts standartizēts formāts priekšvēlēšanu perioda izdevumu

²³ Jebkurš ziedojums, kas netiek atdots ziedotājam, 30 dienu laikā no tā saņemšanas tiek uzskatīts par pieņemtu. Ziņas par dāvinājumiem (ziedojumiem), kuri netika pieņemti, arī jāpublicē Internetā.

²⁴ KNAB publicētajā informācijā par dāvinājumiem (ziedojumiem) norāda dāvinājumu (ziedojumu) saņēmēju nosaukumu un reģistrācijas numuru; dāvinājuma (ziedojuma) veidu, summu un saņemšanas datumu; dāvinājumu (ziedojumu) izdarījušās fiziskās personas vārdu, uzvārdu un dzimšanas datumu; informāciju par dāvinājumu (ziedojumu) iesniegušās personas vārdu, uzvārdu un amatu un informācijas par dāvinājumu (ziedojumu) iesniegšanas KNAB datumu.

deklarācijai, paziņojumam par plānotajiem vēlēšanu izdevumiem, kā arī ikgadējai finansiālās darbības deklarācijai. Ministru kabineta noteikumos ir norādīta kārtību, kādā partijām bija jāiesniedz deklarācijas un paziņojumus KNAB, kā arī bija spēkā atsevišķi Ministru kabineta noteikumi par paziņojumiem par ziedojumiem, kur norādīts, ka politiskajām partijām septiņu dienu laikā jāinformē KNAB par ziedojumu saņemšanu. Šie noteikumi joprojām ir spēkā attiecībā uz vēlēšanu ieņēmumu un izdevumu deklarāciju un paziņojumu par ziedojumiem, bet gaidāms, ka tos līdz 2008. gada beigām aizvieto ar jauniem Ministru kabineta noteikumiem, kuri tiks izstrādāti atbilstoši jaunajai atskaitīšanās sistēmai.

Trešās personas

43. Fiziskajām personām nav noteikts pienākums ziņot par veiktajiem ziedojumiem politiskajām partijām vai to vēlēšanu kampaņai (juridiskajām personām aizliegts ziedot politiskajām partijām un/vai to vēlēšanu kampaņai).

Pieklūve grāmatvedības dokumentiem

44. KNAB ir pilnīga pieklūve visai politisko partiju finanšu informācijai un grāmatvedības dokumentiem. Šim nolūkam Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likuma 10. panta pirmās daļas 4. punkts nosaka, ka KNAB ir tiesības pieprasīt un saņemt informāciju, dokumentus un citus materiālus bez maksas no valsts un pašvaldību institūcijām, uzņēmumiem, organizācijām, amatpersonām un citām personām, neatkarīgi no pieprasītas informācijas slepenības režīma. Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 2. panta ceturtnā daļa nosaka, ka ziedotājiem pēc KNAB pieprasījuma arī ir jāiesniedz informācija par saviem ienākumiem, naudas uzkrājumiem un īpašumiem. Turklāt saskaņā ar Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 2. panta piekto daļu, ja KNAB uzskata par nepieciešamu, ziedotājam ir jāiesniedz dokumenti, kas apliecina viņa(s) veiktās finansēšanas avotu izcelsmes likumību. Visbeidzot KNAB priekšnieks (vai tā īpaši pilnvarota persona) var saņemt no Augstākās tiesas priekšsēdētāja (vai viņa(s) īpaši pilnvarota Augstākās tiesas tiesneša) atļauju piekļūt jebkuras fiziskās personas (bankas) kontu informācijai (Kredītiestāžu likuma 63. pants pirmās daļas 7. punkts).
45. Turklāt Valsts ieņēmumu dienestam ir tiesības pārbaudīt fizisko un juridisko personu grāmatvedības, kā arī citus dokumentus, kas saistīti ar grāmatvedības un budžeta lietām, un ir tiesības pieprasīt no juridiskajām personām gada pārskatus.
46. Turklāt Prokuratūrai ir tiesības pieprasīt un saņemt normatīvus aktus, dokumentus un citu informāciju no valsts pārvaldes iestādēm, bankām, pašvaldībām, uzņēmumiem, institūcijām un organizācijām, ieskaitot politiskās partijas.

Publicēšanas prasības

47. Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 9. pants nosaka, ka politisko partiju finansiālā un saimnieciskā darbība ir publiski pieejama. Piešķirot sabiedrībai tiesības saņemt attiecīgu dokumentāciju no KNAB, 9. pants arī nosaka, ka politisko partiju gada pārskatos un vēlēšanu ieņēmumu un izdevumu deklarācijās norādīto informāciju KNAB publicē oficiālajā laikrakstā *Latvijas Vēstnesis* un KNAB mājas lapā ne vēlāk kā 10 dienu laikā pēc to iesniegšanas. Kā minēts iepriekš (sk. 39. punktu), informācija par dāvinājumiem (ziedojumiem) arī tiek publicēta KNAB mājas lapā.

(ii) Uzraudzība (Rekomendācija Rec (2003) 4, 14. punkts)

Kontrole

48. Vadošā loma politisko partiju finansēšanas noteikumu izpildes kontrolē ir KNAB gan attiecībā uz politisko partiju vispārīgo finansiālo darbību, gan vēlēšanu kampaņām. Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likuma 2. panta pirmā daļa nosaka, ka KNAB ir "Ministru kabineta pārraudzībā esoša valsts pārvaldes iestāde". Praksē uzraudzību veic Ministru prezidents, kuram, saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 7. pantu, ir tiesības pārbaudīt Biroja pieņemta lēmuma tiesiskumu, atcelt lēmumus, kurus viņš(-a) uzskata par prettiesiskiem un prettiesiskas bezdarbības gadījumā dot rīkojumu pieņemt lēmumu. Saskaņā ar tā paša likuma 19. pantu, Ministru prezidentam tomēr nav tiesību atcelt administratīvus aktus (t.i., lēmumus attiecībā uz administratīvajiem pārkāpumiem, kas norādīti Administratīvo pārkāpumu kodeksā, vai attiecībā uz politisko partiju finansēšanu). Turklāt Ministru prezidentam nav tiesību uzraudzīt kriminālprocesus, ko izmeklē KNAB. Par KNAB budžetu lemj Saeima pēc Ministru Kabineta ierosinājuma.
49. Saskaņā ar Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likuma 9. pantu KNAB veic vairākas funkcijas partiju finansēšanas kontroles jomā, kas bez Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma ievērošanas kontrolēšanas, ietver arī izmeklēšanas darbības, likuma piemērošanu, sabiedriskās apziņas celšanu un datu analīzi.²⁵ Darbu ar partiju finanšu kontroli veic Politisko organizāciju finansēšanas kontroles nodaļa, kur strādā astoņi cilvēki. Saskaņā ar minētā likuma 13. pantu, šīs nodaļas (un kopumā KNAB) darbinieki nedrīkst būt politiskās partijas vai to apvienību biedri.
50. Konkrētāk attiecībā uz partiju finansēšanas noteikumu ievērošanas uzraudzību, Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 8.² pants (ar grozījumiem) nosaka, ka KNAB jāpārbauda vēlēšanu ieņēmumu un izdevumu deklarācijas. Turklāt saskaņā ar Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 8.⁵ panta ceturto daļu, KNAB – savas kompetences ietvaros – jāpārbauda arī politisko partiju gada pārskati (ieskaitot zvērināta revidenta atzinumu par partijas finansiālo un saimniecisko darbību partijām, kuru līdzekļu apgrozījums kalendārajā gadā ir bijis lielāks par 10 minimālajam mēnešalgām). Attiecībā uz iepriekš minēto, Latvijas atbildīgās institūcijas norāda, ka zvērināta revidenta atbildība ir diezgan ierobežota (ētiskie aspekti, konfidencialitāte, utml.), un ir bijuši gadījumi, kad KNAB atklāj pārkāpumus, pat ja pārskatu apstiprinājis zvērināts revidents. KNAB jāinformē sabiedrība par visiem partiju finansēšanas noteikumu pārkāpumiem, ko tas ir atklājis minētajā vēlēšanu ieņēmumu un izdevumu deklarācijā un gada pārskatā un par veiktajiem

²⁵ Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likuma 9. pants nosaka, ka KNAB:

- kontrolē politisko organizāciju (partiju) atbilstību partiju finansēšanas noteikumiem;
- likumā noteiktajos gadījumos sauc vainīgās personas pie administratīvas atbildības un piemēro sodus;
- veic izmeklēšanu un operatīvo darbību, lai atklātu Krimināllikumā paredzētos noziedzīgos nodarījumus, ja tie saistīti ar politisko organizāciju (partiju) un to apvienību finansēšanas noteikumu pārkāpumu un ja saskaņā ar likumu tie nav valsts drošības iestāžu kompetencē;
- atbilstoši savai kompetencei pārbauda sūdzības un iesniegumus, kā arī veic Valsts prezidenta, Saeimas, Ministru kabineta un ģenerālprokurora ierosinātās pārbaudes;
- apkopo un analizē sagatavoto informāciju par politisko organizāciju (partiju) un to apvienību iesniegtajām finansiālās darbības deklarācijām, konstatētajiem pārkāpumiem to iesniegšanā un par likumā noteikto ierobežojumu neievērošanu;
- analizē normatīvos aktus un normatīvo aktu projektus, kā arī ierosina izdarīt tajos grozījumus, iesniedz priekšlikumus jaunu normatīvo aktu projektu izstrādāšanai;
- veic sabiedriskās domas izpēti un analīzi;
- izglīto sabiedrību politisko organizāciju (partiju) un to apvienību finansēšanas jomā;
- informē sabiedrību par atklātajiem politisko organizāciju (partiju) un to apvienību finansēšanas noteikumu pārkāpumiem, kā arī par veiktajiem pasākumiem to novēršanai.

pasākumiem šo pārkāpumu novēršanai attiecīgi sešu mēnešu laikā pēc vēlēšanu deklarāciju iesniegšanas termiņa un (gada pārskatiem) līdz nākošā gada 1. aprīlim.

51. Pildot noteiktos pienākumus, KNAB ir plašas pilnvaras: tas var veikt izmeklēšanu kriminālprocesuālā kārtībā, tajā skaitā īstenot speciālās izmeklēšanas darbības; saņemt dokumentus no valsts un pašvaldību iestādēm, uzņēmumiem, organizācijām, amatpersonām un citām personām, neatkarīgi no to slepenības režīma; brīvi apmeklēt telpas; uzlikt administratīvus sodus un aizturēt personas (Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likuma 10. panta pirmā daļa).

(iii) Sankcijas

52. Politiskajām partijām ir paredzēta administratīva atbildība, ja tās pārkāpj Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumu, un kriminālatbildība par noziedzīgiem nodarījumiem vēlēšanu kampaņu vai partiju finansēšanas jomā.

53. Attiecībā uz administratīvo atbildību, atbilstoši Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 10. panta pirmajai daļai KNAB ir pienākums piemērot politiskajai partijai administratīvos sodus (saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 166.³⁴ pantu) Ls 250 – Ls 10000 (350 - 14200 eiro) apmērā par sekojošiem likuma pārkāpumiem:

- gada pārskata un vēlēšanu ieņēmumu un izdevumu deklarācijas neiesniegšana noteiktajā termiņā;
- likumā prasīto ziņu neiekļaušana minētajās deklarācijās un paziņojumā;
- nepareizas informācijas sniegšana minētajās deklarācijās un paziņojumos;
- partiju finansēšana no neatļautiem avotiem (piemēram, pieņemot ziedojumus no juridiskajām personām, 2. panta pirmā daļa);
- biedru naudas, 'iestāšanās' naudas un ziedojumu pieņemšana no atsevišķa biedra par summu, kura pārsniedz 100 minimālās mēnešalgas vienā gadā (3. panta pirmā daļa);
- ziedojumu pieņemšana no viena ziedotāja par summu, kura pārsniedz 100 minimālās mēnešalgas vienā gadā (4. panta otrā daļa);
- saņemto dāvinājumu (ziedojumu) (ieskaitot tos, kurus partija nepieņēma) publicēšanas noteikumu neievērošana (4. panta trešā daļa);
- dāvinājumu (ziedojumu), kuru summa pārsniedz Ls 100, nepārskaitīšana uz partijas bankas kontu (6. panta otrā daļa);
- aizdevuma ņemšana (6. panta piektā daļa);
- jebkāda veida aizdevuma izsniegšana vai galvojuma došana (6. panta sestā daļa);
- partijas finansēšana anonīmu ziedojumu veidā (7. panta 1. punkts);
- anonīmu ziedojumu nepārskaitīšana valsts budžetā (7. panta trešā daļa);
- kampaņas izdevumu apmēra ierobežojuma pārsniegšana (8⁴. pants)
- grāmatvedības nekārtošana atbilstoši grāmatvedības noteikumiem (9¹. pants).

Šīs administratīvi tiesiskās sankcijas politiskajām partijām var piemērot KNAB amatpersonas.

54. Turklāt saskaņā ar Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma jauno 10. panta 1.¹ daļu, KNAB priekšniekam ir tiesības uzdot politiskajai partijai 30 dienu laikā atmaksāt pretlikumīgi iegūtos finanšu līdzekļus ziedotājam, ja ziedojums:

- nav veikts no ziedotāja ienākumiem par pēdējiem 3 gadiem saskaņā ar likuma „Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 8. un 9. pantu, tas attiecas arī uz biedru vai 'iestāšanās' naudu (2. panta trešā daļa);
- nāk no neatļauta ziedotāja (piemēram, ārvalsts pilsoņa) (4. panta pirmā daļa);

- ir citas personas dāvinājums vai aizdevums vai kādas personas, kas ir sodīta ar aizliegumu kandidēt *Saeimas*, Eiropas Parlamenta vai pašvaldību vēlēšanās, dāvinājums vai aizdevums (6. panta pirmā daļa).
55. Turklāt saskaņā ar 10. pantu (otrā un trešā daļa), KNAB priekšniekam ir pienākums uzdot politiskajai partijai pārskaitīt pretlikumīgi iegūtos finanšu līdzekļus valsts budžetā šādu Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma pārkāpumu gadījumā:
- finansēšana no neatļautiem avotiem (2. panta pirmā daļa un 6. panta pirmā daļa);
 - ziedojumu/biedru naudu/'iestāšanās' naudu saņemšana no viena ziedotāja vai biedra par summu, kura pārsniedz 100 minimālās mēnešalgas kalendārā gadā (3. panta pirmā daļa un 4. panta otrā daļa);
 - ziedojumu, kuru summa pārsniedz Ls 100, nepārskaitīšana tieši partijas bankas kontā (6. panta otrā daļa);
 - ziedojumu saņemšana, izmantojot trešo personu starpniecību (6. panta trešā daļa) vai aizdevuma veidā (6. panta piektā daļa);
 - jebkāda veida aizdevuma izsniegšana vai galvojuma došana (6. panta sestā daļa);
 - anonīmu ziedojumu pieņemšana vai anonīmu ziedojumu nepārskaitīšana valsts budžetā (7. panta pirmā un trešā daļa);
 - priekšvēlēšanu kampaņas izdevumu apmēra ierobežojuma pārsniegšana (8.⁴ pants);
 - saņemto ziedojumu nenorādīšana KNAB iesniedzamajā gada pārskatā vai informācijā par dāvinājumiem.
56. Turklāt, ja politiska partija atkārtoti neiesniedz savu gada pārskatu vai vēlēšanu ieņēmumu un izdevumu deklarāciju, KNAB priekšnieks izdod rakstisku brīdinājumu politiskās partijas valdei (divu nedēļu laikā pēc gada pārskata/vēlēšanu ieņēmumu un izdevumu deklarācijas iesniegšanas gala termiņa). Ja, neskatoties uz brīdinājumu, politiskā partija neiesniedz minēto pārskatu un/vai deklarāciju līdz KNAB noteiktajam termiņam vai, ja tā neievēro minēto KNAB priekšnieka rīkojumu pārskaitīt nelikumīgi iegūtos finanšu līdzekļus/nodot īpašumus valstij vai ziedotājam, KNAB priekšnieks iesniedz tiesā prasības pieteikumu par politiskās partijas darbības apturēšanu. Ja tiesa nolemj apturēt politiskās partijas darbību, bet partija, neskatoties uz to, turpina savu darbību, KNAB priekšnieks iesniedz tiesā prasības pieteikumu par partijas darbības izbeigšanu.
57. KNAB amatpersonu pieņemtus lēmumus var apstrīdēt KNAB priekšniekam. KNAB priekšnieka pieņemtus lēmumus var pārsūdzēt tiesā.
58. Visbeidzot, Krimināllikums nosaka krimināltiesiskas sankcijas partiju finansēšanas kontekstā. Saskaņā ar Krimināllikuma 288.² pantu, fizisko personu par politiskās partijas finansēšanu, izmantojot starpniecību, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu no 30 līdz 200 minimālajam mēnešalgām. 217. un 275. pants par grāmatvedības noteikumu pārkāpšanu vai dokumentu viltošanu paredz brīvības atņemšanu uz laiku līdz 3 gadiem vai no 2 līdz 4 gadiem vai arestu, vai piespiedu darbu, vai naudas sodu attiecīgi no 20 līdz 80 vai no 40 līdz 60 minimālajām mēnešalgām. Ja kriminālprocesa veikšanas laikā tiek atklāts, ka pārkāpumu fiziskā persona izdarījusi juridiskas personas (šai gadījumā politiskās partijas) interesēs un, ja fiziskajai personai bija tiesības pārstāvēt, veikt kontroli juridiskajā personā vai pieņemt lēmumus juridiskās personas vārdā, var tikt piemērotas sankcijas pret juridisko personu (politisko partiju). Tādējādi juridiskās personas (politiskās partijas) arī var saukt pie atbildības par šiem noziedzīgajiem nodarījumiem, bet tikai, ja pastāv iepriekš minētie apstākļi un vienmēr tikai kriminālprocesa pret fizisko personu ietvaros.

59. Periodā no 2003. gada – 2006. gadam KNAB pārbaudīja apmēram 300 partiju finanšu deklarācijas un 2093 pārskatus par ziedojumiem un saistībā ar to izdeva 85 brīdinājumus.

	2003	2004	2005	2006
Lēmumi par administratīvā soda piemērošanu politiskajām partijām	1	15	57	46
Lēmumi par nelikumīgi iegūtu finanšu līdzekļu atmaksu valsts budžetā	15	22	8	17
Politiskajām partijām piemērotie naudas sodi par administratīvajiem pārkāpumiem	-	Ls 4295,00	Ls 21050,39	Ls 36570,00
Partiju samaksātie naudas sodi par administratīvajiem pārkāpumiem	-	Ls 2875,00	Ls 6100,00	Ls 22395,39
Atklātais pretlikumīgais partiju finansējums	Ls 166891,02	Ls 133231,90	Ls 15418,99	Ls 58305,62
Pretlikumīgais finansējums, ko politiskās partijas atmaksājušas valsts budžetā	Ls 114586,02	Ls 13374,19	Ls 113244,66	Ls 16 958,92

60. Turklāt periodā no 2003. gada līdz 2007. gada maijam KNAB iesniedza tiesā 30 prasības pieteikumus par partiju darbības apturēšanu vai izbeigšanu; 16 gadījumos tiesa nolēma pārtraukt politiskās partijas darbību un 8 gadījumos politiskās partijas darbība tika izbeigta.

Imunitāte

61. *Saeimas* locekļiem ir noteikta imunitāte pret iespējamiem noziedzīgiem nodarījumiem un administratīvajiem pārkāpumiem, kas izdarīti partijas finansēšanas vai vēlēšanu kampaņas finansēšanas kontekstā: pret tiem nevar tikt celta apsūdzība (tos nevar aizturēt, veikt kratīšanu dzīvesvietā, ne citādi ierobežot viņa personas brīvību), ja vien tie nav notverti noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī, tiem nevar tikt piemērots administratīvais sods bez *Saeimas* vairākuma piekrišanas.

Noilgums

62. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 37. panta ceturtā daļa nosaka, ka sankcijas par Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma pārkāpumiem jāpiemēro ne vēlāk kā 4 mēnešu laikā no dienas, kad likuma pārkāpumi ir atklāti, bet ne vēlāk kā 1 gadu laikā pēc pārkāpuma izdarīšanas. Latvijas valsts institūcijas norāda, ka par citiem administratīvajiem pārkāpumiem noilguma periods ir daudz īsāks: 4 mēneši no pārkāpuma izdarīšanas dienas un/vai 4 mēneši no dienas, kad tas tika atklāts. Pienākumam pārskaitīt likuma pārkāpuma rezultātā iegūtos līdzekļus valstij noilguma perioda nav.

63. Attiecībā uz politiskās partijas finansēšanu, izmantojot starpnieku (288.² pants), grāmatvedības noteikumu pārkāpumu (217. pants) un dokumentu viltošanas (275. pants) noziedzīgajiem nodarījumiem, Krimināllikums nosaka, ka tie ir “kriminālpārkāpumi” un “mazāk smagi noziegumi”. Noilguma periods kriminālpārkāpumiem ir 2 gadi no to izdarīšanas dienas, mazāk smagiem noziegumiem – 5 gadi.

IV. ANALĪZE

64. Neskatoties uz salīdzinoši neilgajām pārstāvnieciskās demokrātijas tradīcijām, Latvijā ir veiksmīgi izveidota tiesiskā un institucionālā bāze politisko partiju un vēlēšanu kampaņu finansēšanas regulēšanai un uzraudzībai. Jau 1995.gadā, dažus gadus pēc Latvijas neatkarības atgūšanas, Saeima pieņēma Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumu. Kopš tā laika šis likums vairākas reizes ir grozīts un precizēts, tai skaitā 2002.gadā, kad politisko partiju finanšu uzraudzības funkcija no Valsts ieņēmumu dienesta tika nodota tikko dibinātajam Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojam (turpmāk – KNAB), kā arī 2004.gadā, kad atklājās, ka 2002.gada Saeimas vēlēšanās iztērēti ievērojami līdzekļi, tika ieviests aizliegums juridiskām personām ziedot partijām un ierobežots kampaņas izdevumu apmērs, 2006.gadā, kad KNAB priekšniekam tika piešķirtas tiesības uzdot partijām pārskaitīt valstij summu, par kādu tika pārsniegts vēlēšanu izdevumu apmēra ierobežojums, un 2008. gada augustā, kad tika palielināts vēlēšanu izdevumu apmērs, pieļaujamo ziedojumu gada limits (ieskaitot „iestāšanās” un biedru naudas) un mazināti partiju pienākumi atskaitīties.
65. Viena no Latvijas partiju finansēšanas sistēmas raksturīgajām iezīmēm ir tā, ka politiskās partijas un to vēlēšanu kampaņas gandrīz pilnībā tiek finansētas no privātiem avotiem, izņemot 20 minūtes ētera laika Latvijas Radio un TV vēlēšanu kampaņas laikā un finansiālo atbalstu frakcijām parlamentā, politiskajam partijām netiek nodrošināts valsts finansējums. Savukārt privātais finansējums, ko partijas saņem, ir stingri regulēts: kā jau minēts augstāk, politiskās partijas nevar pieņemt ziedojumus no juridiskajām personām, ārvalstu pilsoņiem un anonīmiem ziedotājiem, ziedojumi (biedru un ‘iestāšanās’ naudas) no vienas fiziskās personas nedrīkst pārsniegt 100 minimālas mēnešalgas vienā gadā (2008. gada tas sastāda Ls 16 000/apmēram 22 800 eiro, salīdzinot ar limitu Ls 10 000/apmēram 14 200 eiro apmērā pirms 2008.gada augusta), un ziedošana, izmantojot starpniekus, ir aizliegta.
66. Neskatoties uz spēkā esošo detalizēto regulējumu, politiskās partijas un partiju apvienības šķiet ir ļoti attapīgas, meklējot likuma „vājos punktus” un iespējas likumu apiet. Atsevišķas personas, ar kurām GET tikās, pauda šādu viedokli: „likuma burtā” ievērošana kopumā ir nodrošināta, bet „likuma gara” ievērošana trūkst pilnībā. GET norādīja, ka partijai, kura bija veiksmīgākā, meklējot, kā „apiet likumu”, bija ievērojamas priekšrocības vēlēšanās, jo reklāmai vēlēšanās ir būtiska ietekme; precīzāk, pēc kāda sarunu biedra vārdiem, “partija, kas visvairāk tērē savai reklāmas kampaņai, uzvar vēlēšanās”. Liekas, ka katras vēlēšanas Latvijā ir bijis pamats diskusijām par nepilnībām politisko partiju finanšu noteikumos, kas bieži noveda līdz tālākai likuma grozīšanai; pēdējās vēlēšanas 2006.gadā šai ziņā nav izņēmums.
67. Kaut gan minētās vērienīgās vēlēšanu kampaņas kopskatā ar juridisko personu ziedojumu aizliegumu un sevišķi ziedojuma par summu, kas ir lielāka par Ls 10 000 (apmēram 14 200 eiro) – tāda tā bija spēkā vīzītes laikā, un kopš tā laika paaugstināta līdz Ls 16 000/apmēram 22 800 eiro, – saņemšanas no fiziskās personas gada laikā aizliegums veicina liela skaita salīdzinoši mazu ziedotāju rašanos, GET pārliecinājās, ka personu grupa, kas vēlas un var sniegt finansiālu atbalstu, īstenībā nebija tik liela. Tieši otrādi, daudzi sarunu biedri uzsvēra, ka bija pamats domāt, ka dažu partiju finansējums veidojās no atsevišķu turīgu personu sniegtā atbalsta. Neatkarīgi no tā, vai šādas aizdomas bija pamatotas, ir skaidri redzama pilsoņu nevēlēšanās ziedot naudu politiskām

partijām un maza līdzdalība partijās. Daži sarunu biedri norādīja, ka rūpīga KNAB pārbaude palīdzēja šai nepatikai nostiprināties (t.i., cilvēki baidās, ka viņiem būs jāsniedz paskaidrojumi KNAB vai arī viņu finanses tiks pārbaudītas tādēļ vien, ka viņi ir veikuši ziedojumus); vairākums sarunas biedru norādīja kopumā zemo sabiedrības uzticības līmeni politiķiem.

68. Sabiedrības zemās uzticības politiskajām partijām rezultātā finansēšanas skandāli un/vai likuma pārkāpumi, ko atklāja KNAB, neietekmēja vēlētāju uzvedību, izskatās, ka tie tikai apstiprināja negatīvās sabiedrības domas par politiskajām partijām. Kaut gan prese plaši atspoguļoja šo faktu, GET uzzināja, ka sabiedrībai ir apnicis par to dzirdēt. Rezultātā efektīvākā sankcija jebkurā politisko finanšu regulēšanas sistēmā, partiju sodīšana „pie vēlēšanu urnām” (politiskas sankcijas) Latvijā nedarbojas. Tomēr ir noteiktas pazīmes, ka sabiedrības pozīcija var mainīties (pierādījums tam ir bezprecedenta masu protesti pret Ministru prezidenta lēmumu atlaist KNAB priekšnieku 2007. gada rudenī).
69. Šī fona informācija turpmāko analīzi vērš uz trim dažādām svarīgām jomām pašreizējā novērtējumā, tas ir, uz politiskās finansēšanas caurspīdīgumu, šādas finansēšanas uzraudzību, piemērojamām sankcijām, kad tiek pārkāpti finansēšanas noteikumi, kā arī to piemērošanu praksē. Kā norādīts augstāk, GET uzskata, ka Latvijā ir labi attīstīta tiesiskā un institucionāla struktūra, kas regulē politisko partiju un vēlēšanu kampaņu finansēšanu, kura kopumā atbilst Eiropas Padomes Ministru komitejas rekomendācijai Rec (2003) 4 „Par kopīgiem noteikumiem cīņai pret korupciju politisko partiju un vēlēšanu kampaņu finansēšanā”. Tomēr tas nenozīmē, ka nav problemātisku jautājumu.

Atklātums

70. GET vizītes laikā Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likums uzlika politiskajām partijām/apvienībām par pienākumu iesniegt vairākus dokumentus KNAB vēlēšanu kampaņas kontekstā: priekšvēlēšanu perioda izdevumu deklarācija, paziņojumu par plānotajiem vēlēšanu izdevumiem 30 dienas pirms vēlēšanām un vēlēšanu ieņēmumu un izdevumu deklarācija. Turklāt katru gadu partijām bija jāiesniedz KNAB ikgadējā finansiālās darbības deklarācija, ieskaitot informāciju par biedru naudām, ziedojumiem (gan naudā, gan citā veidā, norādot summu, saņemšanas datumu un ziedotāju), mantojumu un jebkādiem citiem ienākumiem, kā arī izdevumiem, un jāiesniedz gada pārskats. Kopš 2008. gada augusta partijām vairs nav jāiesniedz priekšvēlēšanu izdevumu deklarācija un paziņojums par plānotajiem vēlēšanu izdevumiem, bet tagad tā vietā 30 dienu laikā pēc vēlēšanām jāpaziņo KNAB visi ieņēmumi un izdevumi par periodu no 120 dienām pirms vēlēšanām līdz vēlēšanu dienai. Turklāt tika atcelts partiju pienākums iesniegt KNAB ikgadējo finansiālās darbības gada deklarāciju; GET informēja, ka vissvarīgākā finansiālā informācija tiks iekļauta partiju gada pārskatos, kuri – kā agrāk – jāiesniedz KNAB. Kaut gan varētu nožēlot, ka vairs nav pienākuma iesniegt starpposmu pārskatu vēlēšanu kampaņas kontekstā, GET augsti vērtē to, ka šie Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma grozījumi ir atvieglojuši partiju administratīvo nastu. Turklāt GET ir apmierināta ar to, ka politisko partiju gada pārskatos iekļaujama finanšu informācija ir pietiekoši detalizēta un aptveroša, lai nodrošinātu KNAB patiesu pārskatu, un ar to, ka jaunie Ministru kabineta noteikumi par gada pārskatu formu un saturu – kas nodrošinātu, ka sabiedrībai pieejamā informācija ir saskaņota, nozīmīga un augstākajā pakāpē salīdzināma – tiks izstrādāti līdz gada beigām.
71. GET īpaši novērtē to, ka gada pārskats un vēlēšanu ieņēmumu un izdevumu deklarācija ir publicējami kā agrāk, saskaņā ar Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 9. pantu, oficiālajā laikrakstā un KNAB mājas lapā, un to, ka nākamie (grozītie) noteikumi par kārtību, kādā jāiesniedz pārskati/deklarācijas, ieskaitot standartizētu deklarāciju formu, tiks (drīzumā) pieņemti,

kas ne tikai palīdzēs partijām ievērot savus atskaitīšanās pienākumus, bet arī ievērojami atvieglos pārskatu salīdzināšanu pa gadiem un starp partijām.

72. Papildus gada pārskatam un vēlēšanu ieņēmumu un izdevumu deklarācijai politiskajām partijām ir (un bija jau pirms likuma 2008. gada grozījumiem) arī jāatskaitās par atsevišķiem naudas un mantas ziedojumiem – gan par pieņemtiem, gan par nepieņemtiem (tādēļ, ka tie bija anonīmi vai pārsniedza 100 minimālo mēnešalgu²⁶ apmēra ierobežojumu) – piecpadsmit dienu²⁷ laikā pēc to saņemšanas. KNAB ievada šo informāciju publiski apskatāmā datubāzē savā mājas lapā (www.knab.gov.lv/db), uzrādot informāciju par partiju, kurai tika izdarīts ziedojums, tā veidu, summu un saņemšanas datumu un ziedotāja vārdu. Tādējādi sīka informācija par ziedojumu ir pieejama sabiedrībai ļoti īsā laikā, kas, neskatoties uz to, ka informāciju apstiprināšie dokumenti nav pieejami, potenciāli atvieglo pārskatāmību sabiedrībai un medijiem.
73. Lai arī kopumā pozitīvi tiek vērtētas caurspīdīguma nodrošināšanas prasības attiecībā uz atsevišķiem ziedojumiem politiskajām partijām, Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā ir būtiskas nepilnības: tas neregulē trešo personu (t.i., objektu ārpus partijas struktūras) iesaistīšanos vēlēšanu kampaņās, tas ir jautājums, kas tika aizskarts visās intervijās GET vizītes laikā. 2006. gada Saeimas vēlēšanās kļuva skaidrs, ka šo nepilnību likumā var viegli izmantot ļaunprātīgi. Kā teikts iepriekš, 2004.gadā likums tika grozīts, lai ieviestu kampaņu izdevumu apmēra ierobežojumu. 2006.gada Saeimas vēlēšanas bija pirmās vēlēšanas pēc šī ierobežojuma ieviešanas, un atbilstoši šim ierobežojumam partijas/apvienības, kas piedalījās visos piecos vēlēšanu apgabalos²⁸, varēja tērēt ap Ls 280 000 (apmēram 400 000 eiro). Divas partijas/apvienības guva ievērojamu labumu no reklāmas kampaņām, ko vadīja trešo personu „aizsega” organizācijas, kuras iespējams šim nolūkam dibināja ar šīm partijām cieši saistītas personas. Kampaņa, kas tika īstenota divu partiju/apvienību labā, ļāva, pirmkārt, apiet minēto izdevumu apmēra ierobežojumu, kā stāsta, trīskāršā apmērā, otrkārt, apiet pieļaujamo ziedojumu limitu vienai personai. Šīs divas partijas (kopā ar divām citām partijām/apvienībām) izveidoja esošo koalīcijas valdību. Šis strīda jautājums met lielu ēnu uz 2006.gada vēlēšanām (kuras divas partijas apstrīdēja pat Eiropas Cilvēktiesību tiesā). Turklāt tiesas process, kas ierosināts saistībā ar pieteikumu par KNAB priekšnieka lēmumu – divām partijām/apvienībām samaksāt valsts budžetā summu, par kādu tika pārsniegts kampaņas izdevumu apmēra ierobežojums atcelšanu, uz šodienu vēl nav pabeigts (un to kavē arī tas, ka viena no partijām/koalīcijām tika izslēgta no reģistra, sk. 81. punktu zemāk). Ņemot vērā šo neviennozīmīgo situāciju, kas ievērojami mazina partiju finansēšanas atklātumu un neveicina vienādus spēles noteikumus partijām, GET rekomendē **veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka ārpus partijas struktūras esošo organizāciju, kas ir tieši vai netieši saistītas ar politisko partiju/koalīciju, iesaistīšanās priekšvēlēšanu kampaņā būtu atklāta un neapdraudētu Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā noteiktos principus.**

Uzraudzība

74. Attiecībā uz iekšējo kontroli GET augsti vērtē, ka nesen pieņemtais Politisko partiju likums veicina partijas grāmatvedības iekšējo uzraudzību, nosakot, ka partijām savos statūtos jānorāda institūcijas, kas revidēs to saimniecisko un finansiālo darbību, struktūru (ieskaitot kārtību, kādā ieceļami tās locekļi un pieņemami lēmumi, kā arī tās locekļu pilnvarojuma termiņu). Likums nepieprasa iesniegt šīs revidēšanas institūcijas atzinumu kā gada pārskata daļu (kaut gan tāda

²⁶ Kā norādīts augstāk, pirms likuma 2008. gada grozījumiem tas bija Ls 10000 (apmēram 16000 eiro).

²⁷ Kā norādīts iepriekš, pirms Likuma 2008. gada grozījumiem tas bija desmit dienas.

²⁸ Ar Likuma 2008. gada grozījumiem šo apmēra ierobežojumu ievērojami paaugstināja, un, ja Saeimas vēlēšanas būtu 2009. gadā, tas būtu apmēram Ls 474000 (apmēram 675000 eiro).

prasība varētu nodrošināt vēl vienu atbildības līmeni attiecībā uz iesniegtās finansiālās informācijas patiesumu). Turklāt Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likums nosaka, ka partijām, kuru gada apgrozījums pārsniedz 10 minimālas mēnešalgas, jāalgo zvērināts revidents, kurš pārbauda partijas saimniecisko un finansiālo darbību vismaz reizi gadā. Revidenta atzinums jāpievieno KNAB iesniedzamajam gada pārskatam. Kā minēts iepriekš, GET tika informēts, ka zvērināta revidenta atbildība ir diezgan ierobežota un ir bijuši gadījumi, kad KNAB atklāja likumpārkāpumus, lai gan attiecīgo pārskatu bija apstiprinājis revidents.

75. Runājot par ārējo kontroli, jānorāda, ka kopš 2003.gada februāra, kad darbu uzsāka KNAB, tā ir institūcija, kas atbild par partiju finansēšanas noteikumu ievērošanas kontroli, pārņemot šo uzdevumu no Valsts ieņēmumu dienesta. Saskaņā ar Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likumu, politiskās finansēšanas uzraudzība ir tikai viens no daudziem uzdevumiem, kas KNAB ar 144 darbiniekiem jāpilda. Tā funkcijās ietilpst arī koruptīvu noziedzīgu nodarījumu izmeklēšana (valsts sektorā), interešu konfliktu novēršana, risku novērtēšana un izglītošana. Partiju finansēšanas noteikumu ievērošanas kontrole ir salīdzinoši mazas Politisko organizāciju finansēšanas kontroles nodaļas (ar astoņiem darbiniekiem) pienākums, kuru noteiktos gadījumos atbalsta Juridiskā nodaļa. GET izvērtēja KNAB pilnvaras partiju finanšu noteikumu kontrolē, ieskaitot iespēju griezties pie Augstākās tiesas priekšsēdētāja (vai cita Augstākās tiesas tiesneša, ko viņš (viņa) pilnvarojis), lai iegūtu pieeju (bankas) konta informācijai un, lai pārtrauktu vai izbeigtu partijas darbību (kas pēdējos gados acīmredzot tika izdarīts ar 30 partijām). Kaut gan GET rīcībā nav informācijas par kādu ļaunprātīgu šo pilnvaru izmantošanu un tā atzinīgi vērtē piešķirtās pilnvaras attiecībā uz pieeju bankas informācijai un to, ka prasību pārtraukt vai izbeigt partijas darbību izskata tiesa, tomēr paliek jautājums, vai šīs pilnvaras neapdraud privātās dzīves neaizskaramību un pulcēšanās brīvību. Tomēr, neskatoties uz šo jautājumu un bažām, kuras vizītes laikā puda atsevišķas personas²⁹, jānorāda, ka KNAB profesionālisms un nopietnība politiskās finansēšanas noteikumu izpildes nodrošināšanā ir neapšaubāmi. GET to vērtē atzinīgi.
76. Uzraudzības mehānisma neatkarība un politisko partiju finansējuma noteikumu izpildes kontrole ir ļoti būtiska. Tomēr ir vairāki faktori, kas GET dod pamatu domāt, ka KNAB neatkarība (potenciāli) var tikt apdraudēta. Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likums nosaka, ka KNAB ir valsts pārvaldes iestāde Ministru Kabineta pārraudzībā. Pārraudzību veic Ministru prezidents. GET tika informēta, ka saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 7. pantu, Ministru prezidents ir pilnvarots pārbaudīt KNAB pieņemto lēmumu tiesiskumu, atcelt lēmumus, kurus tas uzskata par prettiesiskiem, un prettiesiskas bezdarbības gadījumā dot rīkojumu pieņemt lēmumu. GET arī tika informēta, ka, neskatoties uz to, Ministru prezidents nevar atcelt tā sauktos „administratīvos aktus” (ieskaitot KNAB pieņemtos lēmumus, kas izdoti, pamatojoties uz Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksu vai politisko partiju finansēšanas jomā, piemēram, lēmumu administratīvi sodīt partiju vai uzdot tai atmaksāt pretlikumīgi iegūtos līdzekļus) un nav pilnvarots uzraudzīt KNAB izmeklēšanas darbu. GET to vērtē atzinīgi, tomēr uzskata, ka, ņemot vērā Valsts pārvaldes iekārtas likuma 7. pantā noteikto, KNAB atrašanās Ministru kabineta pārraudzībā rada neērtu situāciju, jo Ministru kabinetam jāuzrauga savi uzraugi.
77. Turklāt KNAB priekšnieku var iecelt un atbrīvot no amata tikai Saeima pēc Ministru kabineta ieteikuma. Tas, ka šī kārtība nav pilnībā apmierinoša, kļuva skaidrs 2007. gada rudenī, kad Ministru

²⁹ Visbiežāk paustā kritika saistībā ar KNAB darbu partiju finansēšanas jomā ir šāda: KNAB vairāk pievēršas deklarācijās pārbaudei, nevis nopietniem likuma pārkāpumiem (un, attiecīgi pārāk liela uzmanība tiek veltīta atbildībai likuma normām, nevis pārkāpumu novēršanai), un ka tā darbība paaugstina ziedotāju nevēlēšanos ziedot partijām (t.i., pat ja viņiem nav ko slēpt, ziedotāji nevēlas tikt pakļauti KNAB pārbaudei). GET nevarēja izvērtēt, vai šī kritika ir pamatota, bet tas, ka laikā no 2007. gada novembra līdz 2008. gada aprīlim KNAB priekšnieks uzdeva partijām pārskaitīt Valsts budžetā vairāk par 1 miljonu par kampaņas izdevumu apmēra ierobežojuma pārsniegšanu, drīzāk liecina, ka vismaz pirmā kritikas daļa nav vai vairs nav pamatota.

prezidenta lēmums atļaut priekšnieku noveda pie nebijušām demonstrācijām un rezultātā pie valdības atkāpšanās. GET pauž šaubas, vai pašreizējā iecelšanas un atbrīvošanas kārtība var tikt uzskatīta par pietiekoši objektīvu (neskatoties uz noteikumu, ka priekšnieks nedrīkst būt partijas biedrs). Šī ziņojuma tapšanas laikā KNAB priekšnieka amats kļuva vakants, un atkal radās strīdīgais jautājums par priekšnieka iecelšanas kārtību. GET uzskata, ka lietderīgāk būtu pēc iespējas ātrāk pārstrādāt KNAB priekšnieka amatā iecelšanas un atbrīvošanas no amata kārtību, lai neradītu iespaidu, ka priekšnieka amats var būt politisks amats, kas ir būtiski, lai nodrošinātu sabiedrības uzticību KNAB un tā vadītāja objektivitātei.³⁰

78. Turklāt KNAB darbība tiek finansēta no valsts budžeta, par kuru lemj Saeima, kā par daļu no valsts budžeta likuma, balstoties uz Ministru kabineta priekšlikumu. GET informēja, ka 2007. gadā KNAB budžets bija apmēram 5 miljoni eiro. Kaut gan nekas GET saņemtajā informācijā nenorāda uz to, ka budžets tiek (vai tiks) izmantots kā nepamatotas ietekmēšanas līdzeklis no valdības puses, tas, ka budžetu ierosina un pieņem tie paši cilvēki, ko KNAB potenciāli var pārbaudīt, nav labvēlīga situācija.
79. Šī jautājumā noslēgumā, GET ieskatā ļoti svarīgi ir stiprināt KNAB neatkarību, vienlaikus neradot šīs institūcijas un tās priekšnieka nesodāmību vai kompromitējot to atbildību. Pareiza līdzsvara atrašana starp šīm galējībām ir grūts uzdevums, bet KNAB gadījumā noteikti ir iespējas, kā stiprināt tā neatkarību, neapdraudot tā atbildību. Ņemot vērā šo, 76., 77. un 78. punktu GET rekomendē **veikt pasākumus KNAB neatkarības stiprināšanai (tajā skaitā attiecībā uz tā darbības pārraudzību, tā priekšnieka iecelšanas amatā un atbrīvošanas no amata kārtību un lemšanu par tā budžetu), lai tiku nodrošināta tā funkciju neatkarīga un godprātīga izpilde.**
80. Attiecībā uz pārējo KNAB darbinieku, izņemot priekšnieka, iecelšanu amatā, jāatzīmē, ka, lai gan Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likumā iekļauti visaptveroši kritēriji, kuriem kandidātiem jāatbilst (sodāmības neesamība, utt.), tas nenosaka caurskatāmu darbinieku pieņemšanas kārtību. Lēmumus par personāla iecelšanu amatā pieņem KNAB priekšnieks, kuram šajā jomā ir plaša rīcības brīvība. Kaut gan GET netika informēts par jebkādam problēmām šajā ziņā, tas uzskata, ka ir svarīgi, lai pretkorupcijas iestādes darbinieku pieņemšanas kārtība būtu nevainojama. Tādēļ GET rekomendē **izstrādāt un ieviest kārtību, kas paredzētu atklātu, taisnīgu KNAB darbinieku atlasi konkursa kārtībā.**

Sankcijas

81. Par Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma nosacījumu pārkāpšanu ir paredzēts administratīvais naudas sods no Ls 250 līdz Ls 10000 apmērā (apmēram 350 līdz 14000 eiro). Šos sodus var piemērot KNAB. GET sākotnēji bija daži iebildumi, vai praksē piemērotie sodi ir proporcionāli pārkāpuma smagumam: piemēram, GET konstatēja, ka sodi Ls 500 līdz Ls 700 apmērā (apmēram 700 – 1000 eiro) tika piemēroti par priekšvēlēšanu kampaņas izdevumu apmēra ierobežojuma pārsniegšanu par 1,2% līdz 1,6 %, bet par apmēra ierobežojuma pārsniegšanu par 144% līdz 190% tika noteikts sods tikai Ls 5000 apmērā (apmēram 7000 eiro). Tomēr likuma grozījumi 2006. gada maijā, kas paredzēja KNAB pienākumu uzdot partijām atmaksāt valstij summu, par kādu pārsniegts kampaņas izdevumu apmērs,³¹ nodrošināja, lai summas, kas jāmaksā

³⁰ Varētu būt lietderīgi, piemēram, ka Saeima joprojām ieceļ un atbrīvo priekšnieku, bet dara to, balstoties uz objektīvas (nepolitiskas), neatkarīgas kompetentu cilvēku komisijas ieteikumiem, kuras sastāvā var būt, piemēram, Ģenerālprokurors, tiesneši, utt.

³¹ 2007. gada novembrī kāda partija samaksāja valsts budžetā Ls 2087,16 (summu, par kādu tika pārsniegts izdevumu apmēra ierobežojums), sekojoši 2008. gada februārī un aprīlī ar lēmumu trim partijām tika uzdots samaksāt valsts budžetā Ls 9810,42, Ls 11626,89 un Ls 1027366,67 (summu, par kādām tika pārsniegts izdevumu apmēra ierobežojums, un pretlikumīgi iegūto līdzekļu). Apelācijas pret šiem KNAB priekšnieka lēmumiem vēl nav izskatītas.

partijām, būtu proporcionālas to pārkāpumiem. Minētās administratīvas sankcijas tiek piemērotas politiskajām partijām kā juridiskām personām. Tomēr, piemērojot sodus pēc 2006.gada Saeimas vēlēšanām, šajā ziņā tika konstatēta problēma. Viena no partijām, kurām KNAB uzdeva samaksāt summu, par kādu tika pārsniegts vēlēšanu kampaņas izdevumu apmēra ierobežojums, pa šo laiku tika izsvītota no Politisko partiju reģistra saraksta, un tādējādi vairs nebija reģistrēta kā juridiska persona, padarot neiespējamu sankciju piemērošanu.

82. Atšķirībā no administratīvajiem sodiem par politisko partiju finansēšanas noteikumu pārkāpumiem, kuri, saskaņā ar Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma 10. panta 1.pirmo daļu ir piemērojami politiskajām partijām, kriminālatbildību var noteikt arī fiziskām personām (un arī politiskām partijām, bet tikai tad, ja noziedzīgs nodarījums izdarīts juridiskās personas interesēs un vienmēr kriminālprocesa pret fizisko personu ietvaros, sk. 58. punktu). Tomēr šīs krimināltiesiskās sankcijas var piemērot tikai par dažiem noziedzīgiem nodarījumiem: partijas finansēšanu, izmantojot starpnieku (vai darbojoties kā starpniekam), grāmatvedības noteikumu pārkāpumiem un dokumentu viltošanu saskaņā ar Krimināllikuma 288.^{2.}, 217. un 275. pantu. GET uzskata, ka pašreizējā situācija ļauj faktiskajiem vainīgajiem politisko finanšu noteikumu pārkāpumos viegli „slēpties aiz partijas fasādes”. Šī un iepriekšminētā punkta kontekstā GET iesaka izvērtēt vai nu administratīvo sankciju ieviešanu par partiju finansēšanas noteikumu pārkāpumiem, vai paplašināt kriminālatbildību par partiju finansēšanas noteikumu pārkāpumiem. GET rekomendē **veikt pasākumus, lai pilnveidotu fizisko personu atbildību par politisko partiju finansēšanas noteikumu pārkāpumiem.**
83. Līdztekus tam GET konstatē problēmas saistībā ar noilguma periodu par partiju finansēšanas noteikumu pārkāpumiem. Ja noilguma periods par augstākminētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem partiju finansēšanas kontekstā ir no diviem līdz pieciem gadiem (atkarībā no noziedzīga nodarījuma smaguma) no noziedzīga nodarījuma izdarīšanas dienas, par administratīvajiem pārkāpumiem tas ir viens gads no pārkāpuma izdarīšanas dienas. Kaut gan GET ņem vērā to, ka minētais noilguma periods ir garāks par to, kāds tas ir citiem administratīvajiem pārkāpumiem (4 mēneši), tas uzskata, ka viena gada termiņš šādiem administratīvajiem pārkāpumiem tomēr ir pārāk īss, sevišķi ņemot vērā dažu šādu pārkāpumu sarežģītību un grūtības to izmeklēšanā. Tādējādi GET iesaka **pagarināt administratīvā soda uzlikšanas termiņu par Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma pārkāpumiem.**

Citi jautājumi

84. Valsts atbalsts šobrīd tiek nodrošināts tikai ar bezmaksas ētera laiku Latvijas radio un TV un atsevišķiem atbalsta veidiem parlamenta grupām. No diskusijām, kurās GET piedalījās vizītes laikā, izriet, ka vairums sarunu biedru atbalsta lielāku (tiešu) valsts finansējumu politiskajām partijām. Tomēr tika arī pausti būtiski iebildumi pret šādu finansējumu, atceroties parunu “ja tīru ūdeni ielej netīrā, ūdens tāpat būs netīrs”. Patiesi, GET piekrīt, ka valsts finansējuma ieviešana var radīt jaunas problēmas. Neskatoties uz to, un ņemot vērā, ka šāds finansējums dažādotu finansēšanas avotus, tādējādi samazinot atsevišķu partiju paļaušanos uz dažiem lieliem ziedotājiem³², tas paātrinātu vienotu spēles noteikumu veidošanos politiskajām partijām un tām tiktu nodrošināts stabilāks finansiālais pamats, GET pozitīvi vērtē to, ka tiek pētītas iespējas šāda finansējuma ieviešanai.

³² Kā norādīts iepriekš, indivīdu skaits, kas vēlas un spēj izteikt savu politisko atbalstu finansiāli, Latvijā ir ļoti mazs. Ņemot vērā pilsoņu nevēlēšanos ziedot politiskajām partijām (bažu, ka viņu finanses tiks pakļautas KNAB pārbaudei vai citu iemeslu dēļ), būtu ieteicams izpētīt, vai sistēmā var iestrādāt veicinošu faktorus, lai veicinātu ziedošanu politiskajām partijām. Netiešas valsts finansēšanas ieviešana ziedošanu nodokļu atskaitīšanas iespējas formā varētu būt tāds stimuls.

V. SECINĀJUMI

85. Pašreizēja tiesiskā un institucionālā bāze politisko partiju un vēlēšanu kampaņu finansēšanai, sevišķi attiecībā uz atklātumu, uzraudzību un likuma piemērošanu, Latvijā ir labi attīstīta un kopumā atbilst Eiropas Padomes Ministru Komitejas Rekomendācijai Rec (2003) 4 „Par kopīgiem pretporupcijas noteikumiem politisko partiju un vēlēšanu kampaņu finansēšanā”. Tomēr, neskatoties uz šo pozitīvo vērtējumu, atsevišķās jomās nepieciešams precizēt esošo tiesisko regulējumu un institucionālos risinājumus. Pirmkārt, 2006. gada *Saeimas* vēlēšanās kļuva skaidrs, ka tas, ka Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumu nevar attiecināt uz struktūrām ārpus partijas, kas iesaistās vēlēšanu kampaņās, ir ļoti nopietns jautājums, kurš liek apšaubīt minētā Likuma atklātuma prasību izpildi un tāpēc tas jānovērš pirms nākamajām vēlēšanām. Turklāt, kas attiecas uz politisko finanšu noteikumu uzraudzību, ir jāveic pasākumi, lai pastiprinātu KNAB neatkarību, sevišķi un vispirms attiecībā uz tā priekšnieka iecelšanas un atbrīvošanas kārtību. Visbeidzot, attiecībā uz izpildi un sankcijām, īsais noilguma periods partiju finansēšanas noteikumu administratīvajiem pārkāpumiem jāpagarina un jāveic pasākumi, lai paaugstinātu fizisko personu atbildību par politisko partiju finansēšanas noteikumu pārkāpumiem.
86. Ņemot vērā augstāk minēto, GRECO sniedz Latvijai šādas rekomendācijas:
- (i) **veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka ārpus partijas struktūras esošo organizāciju, kas ir tieši vai netieši saistītas ar politisko partiju/koalīciju, iesaistīšanās priekšvēlēšanu kampaņā būtu atklāta un neapdraudētu Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā noteiktos principus (ziņojuma 73.punkts);**
 - (ii) **veikt pasākumus Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (turpmāk – KNAB) neatkarības stiprināšanai (tajā skaitā attiecībā uz tā darbības pārraudzību, tā priekšnieka iecelšanas amatā un atbrīvošanas no amata kārtību un lemlēmšanu par tā budžetu), lai tiktu nodrošināta tā funkciju neatkarīga un godprātīga izpilde (ziņojuma 79.punkts);**
 - (iii) **izstrādāt un ieviest kārtību, kas paredzētu atklātu, taisnīgu KNAB darbinieku atlasi konkursa kārtībā (ziņojuma 80.punkts);**
 - (iv) **veikt pasākumus, lai pilnveidotu fizisko personu atbildību par politisko partiju finansēšanas noteikumu pārkāpumiem (ziņojuma 82.punkts).**
 - (v) **pagarināt administratīvā soda uzlikšanas termiņu par Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma pārkāpumiem (ziņojuma 83.punkts).**
87. Saskaņā ar Kārtības noteikumu 30.2 punktu, GRECO aicina Latvijas atbildīgās iestādes iesniegt ziņojumu par augstākminēto rekomendāciju izpildi līdz 2010.gada 30.aprīlim.
88. Visbeidzot, GRECO aicina Latvijas atbildīgās institūcijas iespējami drīzā laikā atļaut ziņojuma publicēšanu, iztulkot to valsts valodā un nodrošināt šī tulkojuma publisku pieejamību.